

## YUNUS RAJABIY NOMIDAGI MAQOMCHILAR ANSAMBLINING TARIXI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19446523>

**Tursunov Jamshid Abduraimovich**

*Termiz davlat universiteti Milliy libos va san'at fakulteti Musiqqa ta'limi kafedrası  
katta o'qituvchisi.*

### **Annotatsiya**

Maqolada Hozirgi kunda an'anaviy musiqa ijrochiligi sohasiga nazar tashlasak naqadar serqirra, serjilo vo borgan sari sayqal topayotganiga guvoh bo'lamiz. Ana shunday an'anani davom etilish uchun davom etishi avlod vakillari bo'lishimiz yoshlarimiz, ijrochi nazoratlari bilan barobar, kelgusida mutaxassis o'qituvchi, ya'ni bilimdon ustoz sifatida kamolga etishlari lozim deb yoritib berilgan.

### **Kalit so'zlar**

maqom san'ati, an'anaviy musiqa, badiiy-estetik, sozandalar merosini, urf-odati, madaniyat, mumtoz musiqa merosimiz.

### **Аннотация**

В статье показано, как современная сфера традиционного музыкального исполнительства становится всё более разнообразной и утончённой. Подчёркивается, что для продолжения этой традиции необходимо, чтобы наша молодёжь, представители следующего поколения, стали равноправными исполнителями, а в будущем – созрели как опытные, то есть знающие учителя.

### **Ключевые слова**

Искусство макома, традиционная музыка, художественно-эстетическое наследие музыкантов, традиции, культура, наше классическое музыкальное наследие.

### **Abstract**

The article demonstrates how the contemporary sphere of traditional musical performance is becoming increasingly diverse and sophisticated. It emphasizes that to continue this tradition, it is essential that our youth, the next generation, become equal performers and, in the future, mature as experienced, knowledgeable teachers.

### **Key words**

The art of maqam, traditional music, the artistic and aesthetic heritage of musicians, traditions, culture, our classical musical heritage.

**Kirish (Adabiyotlar sharhi).** O'zbekistonda dastlab ilk professional maqom ansambli folklorshunos, O'zbekiston xalq artisti, akademik Yunus Rajabiy tomonidan 1959 yili O'zteleradiosi qoshida tashkil etildi. Bu davrda ansambl 14 nafar sozanda va xonandalardan iborat bo'lgan. Ansambl tomonidan 1960-1962 yillari «Shashmaqom» va «Toshkent-Farg'ona maqom yo'llari» turkumlariga kiruvchi cholg'u va asosan, ashula yo'llari ilk bora gramplastinkaga yozila boshladi va nashr etildi. Mazkur jarayon hozirgi kunga qadar davom etib kelmoqda. e'tiborli tomoni Shundaki, «Shashmaqom»ning Mushkilot va Nasr bo'limlari to hozirgi kunga qadar 28 marotaba turli etuk ijrochilar tomonidan qayta yozilgan. 1978, 1987 yillarda Samarqand Shahrida bo'lib o'tgan simpoziumlarida ansambl muvaffaqiyatli ishtirok etdi. 1979 yili Tojikiston maqom festivali, 1980 yili Ozarbayjonda bo'lib o'tgan «Mug'am» festivallarida O'zbek milliy san'atidan xorijlik maqom Shinavandalarini bahramand etishgan. Yu.Rajabiy. [1]

Jahondagi har bir millatning o'tmish tarixi. O'z ona tili, urf-odati, madaniyati va san'ati bo'lganidek, o'zbek xalqi ham boy tarixga, madaniyatta va musiqa merosiga ega. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng barcha sohalar qatorida milliy qadriyatlarning ummoni hisoblanmish madaniyat, san'atga ham katta ahamiyat berilmokda. Ayniqsa, yosh avlodni milliy ruhda, Vatanga sadoqatli kilib tarbiyalash borasida ma'naviy boyliklarning kuchi beqiyosdir. Ma'naviy boylik deganda albatta ilm-fan, madaniyat, san'at, adabiyot, tarix tushuniladi. Insonning ana shunday milliy qadriyatlar ruhida kamol topishi jamiyatning, millatning umrboqiyiligiga sabab bo'ladi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Ayniqsa, XIX-XX asrda tabarruk zaminimizda yashab ijod etgan. O'zbek xalqining ruxiy va ma'naviy hayotiga ulkan hissa qo'shgan zabardast sozandayu hofizlar qoldirgan ulkan merosni urganish va unga sadoqat bilan yondashish xalqimizning muqaddas burchlaridan biridir. Ma'lumki, maqomlarga, xalq kuy va ashulalariga talab xalqimiz orasida tobora ortib bormokda. Ana shunday talab va ehtiyojni qondirish maqsadida etuk ijrochi mutaxassislarni tarbiyalash mas'uliyatli vazifalardan biri hisoblanadi. M.Yusupov. [2]

**Adabiyotlar tahlili.** Xalqimiz ardog'idagi san'atkorlar ko'plab etishib chiqqan. 60-70 yillari ommalashib ketgan «Maqom kechalari» ansamblning etuk xonanda va sozandalaridan O'zbekiston Respublikasi san'at arboblari Fahriddin Sodiqov, Temur Mahmudov, O'zbekiston xalq artistlari Turg'un Alimatov, Abdulaxad AbduraShidov, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artistlar Abdurahmon Holtojiev, Abdunabi Ziyoev, Tohirjon Turg'unov kabi sozandalar; O'zbekiston xalq hofizlari

Isroil va Ismoil Vahobovlar, Maxmudjon Yo'ldoShev, Beknazar Do'stmurodov, Soyibjon Niyozov, Abdunabi Ibragimov, O'zbekiston xalq artisti Matluba Dadaboeva, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artistlar Komila Bo'rieva SHarofat Tojiboeva xonandalardan Ozoda YOrova, Ozodbek Tillanazarov, To'rabek Muxtorov, Murodjon Norqo'ziev, Qo'chqor Saidov, Ikromjon Matanovlarning Bobur Kenjaev kabi xonandalar nomlarini alohida tilga olish joizdir.

Berta Davidova, Komuna Ismoilova, Orif Alimaxsumov, Ortiqxo'ja Imomxo'jaev, SHokirjon ErgaShev, Siroj Aminov, Isoq Kataev, Turg'un Alimatov, Faxriddin Sodiqov, Orif Qosimov, Orif Xotamov qatnaShib maqomlarni xalqimiz orasida targ'ib qilib keliShgan. Hozirgi kunda ansamblga yosh kadrlar, ya'ni iste'dodli xonanda va sozandalar tanlov asosida ishga qabul qilinmoqda.

Hozirgi kunda an'anaviy musiqa ijrochiligi sohasiga nazar tashlasak naqadar serqirra, serjilo vo borgan sari sayqal topayotganiga guvoh bo'lamiz. Ana shunday an'anani davom etilish uchun davom etishi avlod vakillari bo'lishimiz yoshlarimiz, ijrochi nazoratlari bilan barobar, kelgusida mutaxassis o'qituvchi, ya'ni bilimdon ustoz sifatida kamolga etishlari lozim. Bunday mutaxassislarning etishib chiqishlari kelajak avlodlarga an'anaviy musiqa merosimiz yanada sayqal topgan holda singib borishida muhim ahamiyat kasb etadi.

**Natijalar va munozara.** O'zbekistonda maqom san'atini yanada rivojlantirish, bu borada shakllangan ijro va ijodiy maktablari va an'analarni, buyuk bastakorlar, hofiz va sozandalar merosini chuqur ilmiy asosda o'rganish va qayta tiklash, o'zbek maqom san'ati mumtoz va zamonaviy ijro namunalarining "oltin fondi"ni yaratish xalqimiz, xususan, yosh avlodni maqom san'ati bilan keng tanishtirish orqali ularda milliy o'zlikni anglash tuyg'usi yuksak badiiy-estetik did va tafakkurni kamol toptirish maqom san'ati bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borish va targ'ib qilish bo'yicha xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish mumtoz musiqa merosimiz namunalarini notaga olish, mavjud yozuvlarni takomillashtirish va amaliyotga joriy etish, maqom san'atining ijtimoiy-tarixiy ildizlari, ilmiy-nazariy negizlari, bilan bog'liq jihatlarini yurtimiz olimlari va chet ellik mutaxassislar ishtirokida chuqur o'rganib, yangi ilmiy tadqiqotlar yaratish maqom san'atining ko'p asrlik ijro yo'llarini puxta o'zlashtirib, ularni yangicha usullar bilan boyitib, yosh avlod vakillariga o'rgatib kelayotgan maqomchilar, maqomshunos ilmiy-pedagog olimlar va mutaxassislar, Maqom markazi xodimlari faoliyatini moddiy va ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash yurtimizda maqom san'ati bo'yicha xorijiy yetuk ijrochilarning o'zaro tajriba almashuvi, mahorat darslari hamda turli xalqaro maqom anjumanlari va tanlovlarini tashkil etish;respublika hududlarida taniqli maqom ijrochilarining konsertlarini va mahorat darslarini tashkillashtirish. M.Yusupov. [2]

Yuqorida zikr etilgan kamchilik va muammolarni bartaraf etish, o'zbek maqom san'atini chuqur o'rganib, o'ziga xos ijro maktablari va an'analarni yangi bosqichda ravnaq toptirish, uning "oltin fondi"ni yaratish va boyitish, xalqaro nufuzini oshirish va keng targ'ib qilish maqsadida: O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi, Fanlar akademiyasi, O'zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi, Respublika ma'naviyat va ma'rifat markazi, O'zbekiston kompozitorlari va bastakorlari uyushmasining davlat muassasasi shaklida O'zbek milliy maqom san'ati markazi (keyingi o'rinlarda – Maqom markazi) faoliyatini tashkil etish haqidagi taklifi ma'qullansin. O'zbek milliy maqom san'atini yanada rivojlantirishga doir chora-tadbirlar dasturini amalga oshirish bo'yicha Respublika komissiyasi tarkibi O'zbek milliy maqom san'atini yanada rivojlantirishga doir chora-tadbirlar dasturi

**Xulosa va tavsiyalar.** Har bir xonandaga yaratganning ne'matlari ichida ovoz ham qo'shib berildimi, demak bu ham parvardigoming yana bir marhamati bo'ladi. Bunday ne'mat har bir xonanda uchun boylik hisoblanadi. Shu boylik orqali elga taniladi va nihoyat kelajak avlodga ulkan ma'naviy boylikni meros qoldiradi. Shunday ekan, har bir xonanda o'z ovozi boylik bilib uni asrashi, parvarishlashi lozim. Ya'ni ovoz tuzilishini va tomoqda ovoz hosil qilish jarayoni qanday kechishini bilishi zarur. Bu narsalarni bilgan xonanda ovozi parvarishlashi va uni asrab-avaylashi oson kechadi. Bo'lajak yosh xonandalar ovozi noto'g'ri ishlatib, uni buzib qo'yish hollari ham ko'plab uchraydi. Bunday voqealar sodir bo'lmasligi uchun, har bir xonanda o'z ovozi qanday qo'llash va uni jismoniy hamda akustik tomonlarini chuqur o'rganib chiqishi taqozo etiladi.

#### **FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

- 1.Yu.Rajabiy. O'zbek xalq musiqasi. I-V tomlar. – T., 1957-1959.
- 2.M.Yusupov. O'zbek xalq musiqasi (Xorazm aShulalari). – T., 1962.
- 3.Ye.Romanovskaya. O'zbek xalq qo'Shiqlari. I,II-tomlar. – M., 1939.
- 4.I Rajabov. Maqomlar. – T., 2006.
- 5.O.Matyobov. Maqomot. -T., "Musiq", 2004.